

MIȘCAREA NAȚIONALĂ SLOVACĂ ÎNTRE 1780-1848. DIRECȚII PRINCIPALE, REALIZĂRI, PERSPECTIVE

THE SLOVAK NATIONAL MOVEMENT BETWEEN 1780 – 1848. MAIN DIRECTION, ACCOMPLISHMENTS, PERSPECTIVES

SUMMARY

For Central Europe the period before the Revolution of 1848 is one which historiographers called “The National Renewal”. For the Slovaks – in some ways – the national movement had to face more serious problems than other nations of this region as the Czechs or the Hungarians. First of all Slovaks did not have a medieval statal structure to support their national demands. Samo’s Empire and Great Moravia ere subjects of discussion between several nations of this area and, at the same time the Hungarians claimed that they had conquered Pannonia in the 9th century. Another problem was an internal one: in the national movement there were two factions: Catholic and Protestant. The lack of unity was reflected in political and cultural programs as well as in the intellectuals’ options for different solutions. The biggest problem was that of the codification of a literary language, the base for the development of national culture as well as the main tool of the struggle against magyarization. This paper aims to explain how intellectuals faced all these problems and what responses they had for them.

I. Introducere

Anul 1789 este anul de la care se începe practic construcția Europei moderne: se schimbă mentalități, apar principii și idei noi care până atunci erau inacceptabile și o dată cu ele structurile sociale iau forme noi grefate pe baze economice, politice și culturale diferite. Moment pregătit de o serie întreagă de evenimente anterioare – iluminismul, falimentul economic al claselor privilegiate, ridicarea unor elite sociale noi care își doreau puterea politică, ca să menționăm doar câteva – Revoluția Franceză a proclamat foarte clar: “Vechiul Regim e mort! Trăiască Noua Franță!” sau poate chiar “Regele a murit! Trăiască națiunea!”. În momentul în care Revoluția se folosește de sloganul “Patria mamă în pericol” statul apelează la “națiune” un termen care până atunci desemna o elită privilegiată dar care de acum încolo se referă la toți cetățenii care trăiesc între granițele sale. Chiar dacă și Franța va mai avea mult de luptat până la statul națiune modern, înzestrat cu drepturi civile și egalitare, modelul său a avut un mare impact asupra întregii Europe. Statul-națiune devine cel mai dezirabil țel pentru toate popoarele europene.

O mare parte dintre aceste popoare nu aveau nici un fel de experiență statală sau, în cel mai fericit caz păstrau amintirea unui stat medieval din care s-au păstrat numai reminiscențele unor instituții. Statul între granițele căruia trăiau le era unul străin din punct de vedere național și reunea mai multe grupuri etnice. Exemplul Imperiului Habsburgic este deja unul clasic: în 1780 pe teritoriile sale trăiau germani, maghiari, cehi, slovaci, italieni, români, polonezi, croați, sârbi, sloveni. Toate aceste popoare vor încerca prin mișcarea națională să obțină progresul social, politic și cultural maxim pentru națiunea respectivă, să-i asigure drepturi culturale și lingvistice, să surmonteze orice fel de dependență politică, într-un cuvânt să atingă stadiul de stat-națiune care să le poată oferi cetățenilor săi drepturile inalienabile despre care vorbește Locke: la viață, la proprietate, la libertate.

Cazul slovacilor este unul mai aparte. Mișcarea națională slovacă nu se putea folosi de “argumente statale” pentru a-și revendica drepturile naționale. În secolul al X-lea maghiarii au pătruns în teritoriile locuite astăzi de slovaci. Din punctul de vedere al etnogenezei între slovaci și maghiari au existat aceleași dispute ca și între români și maghiari. Cei din urmă au încercat să pretindă că la venirea lor în aceste teritorii ele erau depopulate sau că pur și simplu în secolul al X-lea i-au învins și supus pe slavii de aici. Totuși mărturiile arheologice demonstrează dezvoltarea paralelă a culturilor slovacă și maghiară, coexistența lor pașnică fiind urmată de o asimiliare graduală. Formațiuni statale medievale precum regatul lui Samo sau Moravia Mare erau disputate de mai multe popoare din zonă dar, în lupta lor națională slovacii s-au folosit de istoria acestora sau de figuri emblematice precum Svätopluk sau Chiril și Metodi pentru a face dovada unui trecut glorios.

Pe de altă parte nobilimea slovacă fusese aproape în întregime maghiarizată ceea ce lipsea națiunea de o clasă privilegiată capabilă să-i apere drepturile și interesele pe tărâm politic. Iar cel mai serios obstacol pentru a se vedea împlinite visele naționale ale slovacilor se afla chiar în interiorul

mișcării naționale căreia îi lipsea unitatea, fiind divizată pe criterii religioase. Atât catolicii cât și protestanții aveau soluții diferite pentru viitorul poporului slovac: primii susțin unitatea națională slovacă chiar în interiorul unui stat maghiar în timp ce ultimii văd în unirea cehilor cu slovacii singura soluție viabilă. Un alt obstacol important în calea coagulării unei mișcări naționale era lipsa unui centru urban, majoritar slovac: în Bratislava germanii și maghiarii formau majoritatea; Trnava era prea catolică, orașele miniere erau protestante. La 1848 centrul mișcării revoluționare avea să fie Liptovský Svätý Mikuláš doar pentru că aici era paroh una dintre cele mai importante figuri ale Revoluției, M. M. Hodža.

Cele mai mari probleme le ridică însă codificarea unei limbi literare, o necesitate care domină mișcarea națională slovacă în perioada 1780-1848 și pentru care atât protestanții cât și catolicii oferă soluții diverse. Codificarea limbii literare slovace nu însemna numai dezvoltarea unei culturi naționale dar oferea în același timp mișcării naționale, unul dintre cele mai bune instrumente de luptă împotriva maghiarizării. O limbă literară larg acceptată de mase putea reprezenta de asemenea, impulsul necesar pentru ca acestea să sprijine în număr cât mai mare mișcarea națională. Nu numai că se încearcă diferite soluții pentru codificarea unei limbi literare dar în același timp cea mai mare parte, dacă nu toate din petițiile din această perioadă se axează pe problema lingvistică, corelată în același timp cu alte revendicări precum îmbunătățirea situației învățământului, necesitatea editării de jurnale sau înființarea unei catedre slave la Universitatea din Pesta.

Între 1780-1848 putem identifica două planuri generale ale mișcării naționale slovace peste care se suprapun direcții și curente divergente: perioada 1780-1830 este dominată de mișcarea lui Bernolak, preot catolic dar are în background activitatea unor numeroase asociații și societăți protestante; între 1830-1850, Noua Generație având în centru figura legendară a protestantului Ľ. Štúr este cea care preia conducerea mișcării în timp ce o mare parte dintre intelectuali susțin panslavismul și într-o mai mare măsură uniunea ceho-slovacă argumentată de Kollár și Šafárik.

II. Prima generație de intelectuali

Prima generație a mișcării naționale slovace s-a inspirat din gândirea politică a iluminiștilor și din mișcarea reformatoare iozefină. Măsurile lui Iosif al II-lea au fost deosebit de populare în Slovacia nu numai printre protestanți pentru care Edictul de Toleranță era de o importanță capitală dar și printre catolici. Se pune mare accent pe luminarea poporului, sprijinirea literaturii și a limbii materne: acum apare primul roman slovac dar în același timp și multe lucrări destinate publicului larg cu informații practice din medicină, apicultură sau pomicultură. În spiritul iluminist al vremilor, intelectualii primei generații nu credeau că schimbarea era posibilă prin luptă. Ei susțineau necesitatea menținerii unității statului ungar dar cereau invariabil recunoașterea egalității în drepturi dintre maghiari și slovaci. Marea Moravie devine acum simbolul statului slovac condus de regi slovaci, un argument în plus pentru a demonstra autohtonitatea slovacilor.

II.1. Mișcarea lui Bernolak

În 1786 paginile publicației *Prešporské noviny* găzduiesc o polemică foarte interesantă: mai mulți cititori se plâng că ziarul nu este scris “nici în slovacă, nici în cehă sau în limba moraviană”¹ și că se folosesc unele expresii cehizate sau maghiarizate care sunt incomprehensibile; un alt cititor cere ca articolele să fie scrise în slovacă “în felul în care noi cei din apropierea Bratislavei, Skalicei și Trnavei vorbim”². Deși răspunsul ziarului față de aceste cereri este foarte clar: nu se poate ca un jurnal să fie scris în dialectul vorbit, problema reapare de această dată la seminarul de la Bratislava: aici studiau tineri din toate colțurile Slovaciei și mulți dintre ei nu cunoșteau limba cehă așa că un efort de standardizare a limbii slovace se dovedea necesar.

Misiunea îi revine lui Anton Bernolák³ care în 1787 publică *Dissertatio philologico-critica de litteris slavorum*, lucrare în care argumentează necesitatea codificării limbii slovace ca limbă literară și enumeră principiile ortografiei slovace. Cu toate că Bernolák credea că cel mai pur dialect slovac trebuia căutat în zone care nu suferiseră influența cehei, maghiarei sau polonei, el hotărăște că trebuie să folosească ca standard limba oamenilor educați și se oprește asupra dialectului vorbit în zona

¹ *Prešporské noviny*, nr. 76, septembrie 1786.

² *Prešporské noviny*, nr. 79, octombrie 1786.

³ Pentru activitatea lui Bernolák vezi Katarína Habovštiaková, *Bernolákovo jazykovedné dielo*, Bratislava, 1968.

Trnavei. Este exagerat să credem că activitatea catolicului Bernolák a fost îndreptată împotriva limbii cehe ca limbă eretică pentru că era folosită de protestanți în scrieri religioase sau de altă natură. Ideologia lui Bernolák se bazează pe ideea existenței unei “națiuni slave” din care nu fac parte numai cehii, rușii, polonezii, croații dar și cei pe care el îi numește “uhró-slováci”, a căror limbă a fost cel mai bine păstrată și care este cea mai apropiată de vechea limbă slavă⁴. Cu *Gramatica slavica* care apare în 1790 și *Etymologia* (1791), Bernolák își desăvârșește opera: limba literară propusă de el este adoptată de o mare parte a intelectualității catolice și mai ales de mediile clericale.

Era necesară însă o acțiune de popularizare, editarea de cărți în această limbă pentru ca astfel ea să ajungă să fie acceptată de popor. În 1789 studenții de la Seminarul general din Bratislava trimit în toate colțurile Slovaciei Oznámení (Anunțuri) în care îi cheamă pe toți iubitorii limbii și literaturii slovace să se alăture unei Asociații a artei literare: “Slovenské učené tovaryšstvo”⁵. Tot studenții îi solicită sprijin arhiepiscopului Batthyányi pentru publicarea de cărți slovace de care era mare nevoie. Moartea lui Iosif al II-lea complică situația dar în fine în 1792 “Slovenské učené tovaryšstvo” ia ființă cu Bernolák ca președinte. Centrul Asociației era la Trnava dar au fost deschise filiale la Rovné, Banská Bystrica, Rožnava, Spišska Kapitula, Košice, Jager, Viena de către foști seminaristi, adepți ai ideilor lui Bernolák și care după ce au plecat de la Bratislava au devenit preoți în diverse orașe. Cea mai mare parte a adepților mișcării lui Bernolák erau preoți: parohi, asistenți ai unor preoți parohi, seminaristi iar un număr destul de mic aparțineau ierarhiei bisericești înalte. La aceștia se adaugă într-un procent foarte mic, abia 20% profesori, funcționari, notari, doctori și unii nobili⁶.

Bernolák era susținătorul drepturilor egale pentru toate limbile vernaculare dar el nu a negat niciodată faptul că limba statului multiethnic trebuie să fie limba majorității, în speță maghiara fără ca acest lucru să însemne că slovacii nu ar trebui să își cultive propria limbă. Principiul care îl anima pe intelectualul slovac al timpului era cel enunțat de Matěj Bel: “lingua Slavus, natione Hungarus, eruditione Germanus”⁷.

Pentru cultura slovacă limba codificată de Bernolák a fost exact impulsul necesar: în afara traducerii unor numeroase opere din autori germani, italieni, francezi – chiar dacă predomină în general scrierile religioase – de cea mai mare importanță rămân operele lui Fándly și Hollý care au scris în această limbă. În deceniul al doilea al secolului al XIX-lea mișcarea lui Bernolák începe să stagneze și asta datorită morții celor mai importanți membri ai săi. Totuși după moartea lui Bernolák activitatea sa este continuată de Jan Palkovič care publică la Buda un Dicționar slovac, ceh, latin, german, ungar și reușește să traducă Biblia.

De asemenea un ajutor nesperat vine pentru susținătorii limbii lui Bernolák de la Martin Hamuljak care din 1812 este funcționar la Buda și avocat. În 1834 el fondează “Unio cultorum linguae et literaturae slavicae Pestanobudensium” care își propunea să înființeze o catedră de studii slovace la Universitatea din Pesta și să publice un ziar slovac⁸. În 1829 Hamuljak îi cere părerea lui Šafárik despre publicarea unui ziar slovac iar acesta din urmă, în scrisoarea de răspuns susține ideea dar exclude folosirea limba lui Bernolák pe care o numește “anistorică” și “metafizică”⁹. Până la urmă Hamuljak publică un anuar literar, *Zora* care apare cu neregularitate între 1835 și 1840 și în care articolele sunt publicate atât în cehă cât și în slovacă dar cu ortografia limbii cehe cu excepția cazului în care autorii specifică expres folosirea sistemului lui Bernolák. Chiar în capitala Ungariei acest grup de slovaci încerca să păstreze vie flacăra renașterii naționale. Particularitatea sa constă în aceea că adepți ai sistemului promovat de Bernolák, ei sunt în același timp reprezentanți ai Noii Generații, susținători ai ideilor lui Štúr și reprezintă de fapt o etapă intermediară a mișcării naționale¹⁰.

Mișcarea lui Bernolák a însemnat desigur doar începutul dar importanța sa a fost recunoscută chiar și de generația tânără. Iată ce scrie L. Štúr în cartea sa *Hlás k rodakom*: “ideea dezvoltării limbii slovace vernaculare la poziția de limbă literară și astfel asigurând slovacei viață independentă provine de la Bernolák și susținătorii săi: excelentul Fándly, onestul Ottmayer, nemaipomenitul, dedicatul și

⁴ Ján Tibenský, *Bernolák's Influence and the Origins of the Slovak Awakening*, în *Studia Historia Slovaca*, nr. 2, 1964, p. 23.

⁵ Peter Brock, *The Slovak National Awakening*, University of Toronto Press, 1976, p. 69.

⁶ Ján Tibenský, *Juráj Fándly a slovenské národné obrozenie*, în *Historicky časopis*, nr. 1, 1991, p. 81.

⁷ Dušan Škvarna, *Slovenské štátoprávne predstavy a pokusy*, în *Historicky časopis*, nr. 4, 1990, p. 49.

⁸ Jozef Butvin, *Martin Hamuljak and the Fundamental Problems of the Slovak National Revival*, în *Studia Historica Slovaca*, vol. III, 1965, p. 85.

⁹ Arhiva literară a Matica Slovenska, scrisoarea lui Šafárik din 13 iulie 1829.

¹⁰ Pentru detalii vezi Augustin Maťovčík, *Martin Hamuljak*, Bratislava, 1971.

muncitorul Hamuljak și ultimul dar nu cel din urmă, Hollý melodiosul și adânc expresivul nostru poet care a renăscut timpurile noastre străvechi mai bine decât oricare dintre noi. Tuturor acestora le datorăm recunoaștere pentru renașterea noastră la viața creativă”¹¹.

II.2 Mișcarea intelectuală protestantă

La sfârșitul secolului al XVI-lea protestanții slovaci cunosc o perioadă de ample persecuții în cadrul mai larg al Contrareforme declanșată în întreg Imperiul Habsburgic: preoții sunt deportați și condamnați la galere, bisericile și școlile sunt închise. Dacă în 1781 în întreaga Slovacie mai existau doar 205 parohii după proclamarea Edictului de Toleranță numărul acestora s-a dublat și a ajuns până în 1790 la 435¹².

Chiar dacă Slovacia rămâne predominant catolică intelectualitatea protestantă reprezintă în unele zone o puternică forță culturală dar și națională. Dacă Trnava este pentru această perioadă centrul mișcării lui Bernolák, o mișcare – în principal – a clerului catolic, protestanții au o activitate bogată la Banská Bystrica dar și la Bratislava, Prešov sau Košice. Atât pe plan național cât și pe plan cultural opțiunea grupului protestant este clară pentru unitatea cehoslovacă iar în ceea ce privește limba literară ei rămân la bibličtină – limba Bibliei de la Kralice –, chiar dacă aceasta se dovedește un instrument foarte greu de mănuit, învechit care nu corespundea noilor cerințe culturale și nu putea exprima ideile moderne. Una dintre motivațiile protestanților, și poate cea mai importantă, susținea ideea că viața națională ceă începuse deja cu succes și că Slovacia poate obține ajutor financiar și moral din partea acesteia.

Intelectualii protestanți vor hotărî să dezvolte și ei literatura într-o bibličtină puternic cevizată și pentru aceasta vor pune bazele unor societăți științifice¹³. În 1785 la Banská Bystrica de exemplu, ia ființă, la inițiativa preotului evanghelic Ondrej Plachý, “Societas Slavica”. În perioada 1785-1786, societatea va publica revista *Staré noviny literního umení*, în care apar atât știri cât și articole care dezbate probleme științifice, filozofice sau istorice.

În același timp la Bratislava Jiří Ribay întocmea *Projectum instituti seu societatis slavobohemicae inter Slavas in Hungaria* care urma să aibă un jurnal și o bibliotecă. Proiectul rămâne doar pe hârtie dar în 1803 la Liceul evanghelic din Bratislava se înființează o catedră de limbă și literatură cehoslovacă unde sub îndrumarea lui Juraj Palkovič se va forma cea mai mare parte a intelectualității slovice ce va realiza reforma lingvistică dar și revoluția de la 1848. La Bratislava, Palkovič este de fapt coordonatorul întregii mișcări protestante, formatorul Noii Generații, în același timp profesor, jurnalist și editor. Sub îndrumarea sa apare gazeta *Týdeník aneb císařské královské noviny* în prefața căreia, în primul număr din 1812, Palkovič scria: “O națiune fără propria sa limbă nu este o națiune în adevăratul înțeles al cuvântului: pierzându-și limba și-a pierdut și naționalitatea”¹⁴. A editat de asemenea calendarul popular *Vetší a zvláštnější Nový a Starý kalendář* și almanahul *Tatranka* (1832-1847). Palkovič pledează pentru unitatea lingvistică cehoslovacă chiar dacă pentru a se face înțeles de conaționali săi introduce în opera sa cuvinte slovice¹⁵.

Pastorii luterani slovaci din comitatul Malý Hont formează în 1808 “Erudita societas kishonthensis” care publică almanahul *Solennia* cu articole în latină, ceă, germană și maghiară. “Učená spoločnosť banského okolia” (Societatea științifică a ținutului minier) este înființată în 1810 de Bohuslav Tablic la Banská Štiavnica. Această societate reușește să susțină financiar o catedră de limbă și literatură ceho-slovacă la liceul evanghelic din localitate.

III. Noua generație

Perioada 1830-1850 este dominată în mod clar de activitatea intelectualității protestante. Școlită la universitățile germane, la Jena, Wittenberg, Halle, influențată puternic de opera lui Herder și a romanticilor germani, intelectualitatea vremii își va intensifica activitățile culturale și politice încercând în același timp să ofere mișcării naționale un suport de masă. Problema codificării limbii

¹¹ L. Štúr, *Hlas k rodakom*, Bratislava, 1975, p. 128.

¹² R.W. Seton-Watson, *A History of the Czech and Slovaks*, Londra, 1943, p. 148.

¹³ Pentru societățile științifice din această perioadă vezi Corneliu Barborică, *Istoria literaturii slovice*, București, Editura Universal Dalsi, 1999, p. 86-95.

¹⁴ Peter Brock, *op.cit.*, p.123.

¹⁵ Pentru activitatea literară și publicistică a intelectualității vremii vezi *Dejiny slovenskej literatúry*, 3 vol., Bratislava, 1958, Augustin Maľovčík, *Slovenské národné obrodenie v kultúre a literatúre (postavy, problémy, súvislosti)*, Dolný Kubín, 1993.

literare rămâne în continuare una la ordinea zilei și opera începută de catolici va fi finalizată de protestanți care la 1843 reușesc să propună o normă ce va sta la baza slovaciei de astăzi. Acest lucru însemna în primul rând renunțarea la opțiunea uniunii ceho-slovace, uniune pe care protestanții au susținut-o cu îndârjire de-a lungul secolelor și care mai avea încă adepți de marcă în persoana lui Ján Kollár sau P. J. Šafárik¹⁶.

În același timp mișcările maghiarilor îi obligă și pe slovaci să treacă la acțiune. Clasă politică maghiară, adeptă în unele cazuri a ideilor liberale, optează tot mai mult pentru desprinderea din Imperiul Habsburgic și formarea unui stat independent cu o națiune unică (maghiară) al cărui principal element de coeziune să fie limba maghiară. Acest lucru însemna practic desnaționalizarea slovacilor iar unele dintre măsurile adoptate de Dietă sunt foarte clare în acest sens: accesul la funcții era condiționat de cunoașterea limbii maghiare care trebuia predată în școli. Legea prin care se dorea introducerea limbii maghiare în Biserică va determina puternice proteste și o campanie de scrieri polemice în care se remarcă Ludovít Štúr¹⁷ care publică în 1843 la Leipzig în limba germană *Plângerile slovacilor contra abuzurilor ungarilor* dar și *Secolul al XIX-lea și maghiarizarea*. Activitatea contelui Karol Zaj, inspector general al bisericilor evanghelice și un adevărat campion al maghiarizării îi determină pe preoții protestanți să ia atitudine. O petiție semnată de 200 de preoți a fost înaintată împăratului de o delegație slovacă. Documentul se rezuma la revendicări legate de limbă și educație: slovacii solicitau împăratului să ia sub aripa sa limba slovacă, să numească un cenzor pentru cărțile slovace, înființarea unei catedre de limbă slovacă la Universitatea din Pesta, apărarea școlilor slovace de presiunile maghiarizării și folosirea limbii latine în biserici în locul maghiarei. Demersul slovac determină reacția violentă a cercurilor maghiare care îi acuză pe semnatari de trădarea patriei și a protestantismului. Kossuth scria în *Pesti Hirlap*: “Adevărat, adevărat vă spun vouă, o națiune slovacă nu a existat niciodată nici măcar în vis”.

Atitudinea maghiarilor îi determină pe slovaci să strângă rândurile și să găsească o nouă soluție pentru codificarea limbii literare. În 1843 Štúr împreună cu alți cinci susținători iau o decizie formală la o întâlnire care a avut loc la Liceul de la Bratislava: transformarea limbii vernaculare în limbă literară. Făcând acest pas slovacii nu vroiau să piardă susținerea cehilor: “Să nu vă imaginați că aceasta înseamnă că vrem să ne rupem de voi. [...] S-a făcut aceasta pentru că celelalte națiuni nu ne privesc ca pe o națiune separată posedând în Ungaria drepturile sale politice”¹⁸. În fața nemulțumirilor atât din interior cât și din exterior, Štúr își justifică inițiativa în lucrarea *Nárečie slovenské alebo potreba písania v tomto nárečí* (Graiul slovac sau necesitatea scrierii în acest grai). El susține că cehii și slovacii trebuie să rămână uniți dar limba cehă trebuie să fie înlocuită cu slovacă: o limbă veche, pură, bogată, melodioasă și care reflectă spiritul slovac așa cum ceha reflectă spiritul național ceh. Štúr subliniază faptul că slovacii au fost primii locuitori ai Slovaciei care au trăit apoi în bună înțelegere cu maghiarii timp de mai multe secole iar acum națiunea slovacă își cere drepturile în cadrul Ungariei multietnice și multilingvistice.

Aceste argumente nu au convins însă pe toată lumea iar unul dintre cei mai înfocați adversari ai limbii lui Štúr a fost Ján Kollár la inițiativa căruia apare *Voci despre necesitatea unității de limbă literară la cehi, moravi și slovaci*. Kollár și alături de el P. J. Šafárik susține o limbă care să fie în același timp slovacă cehă și cehă slovacă: “chceme slovenskou češtinu a českou slovenštinu”: “principala problemă este reciprocitatea și unitatea, pentru că dacă dialectele și literaturile noastre continuă să se fragmenteze, ce se va întâmpla cu noi? Ce se va întâmpla cu cehii? Ce cu slovacii? Aș fi primul care aș susține prioritatea logică și estetică a slovaciei față de cehă, dar prefer mai degrabă să am ceva decât nimic”¹⁹. Ján Kollár și Šafárik își exprimă nemulțumirea vizavi de faptul că intelectualii cehi nu erau de acord să lase slovacă să influențeze limba literară cehă. Ambii intelectuali văd această uniune între cehi și slovaci în cadrul mai larg al panslavismului și a ceea ce Kollár numește și teoretizează în mai multe lucrări ca “reciprocitatea slavă”.

¹⁶ Vezi Ján Ormis, *O reč a národ: Slovenské národné obrany z rokov: 1832 – 1848*, Bratislava, 1973.

¹⁷ Pentru activitatea lui Štúr și a mișcării sale vezi Vladimír Matula, *L. Štúr (1815-1856)*, J.M. Kirschbaum, *L. Štúr and his place in the slav world*, în *Slavistica*, Cleveland, 1958, Alexander Matuška, *Štúrovci*, Bratislava, 1948.

¹⁸ *Listy Johany Miloslavý Lehocekej, Bohuslave Rajskej a Samoslavovi Bohdanovi Hroboňovi*, Martin, Edit. Eugen Klementis, 1970, p. 28.

¹⁹ Ján Kollár, *Cestopis obsahující cestu do Horní Itálie a odtud přes Tyrolsko a Bavorsko se zvlášťím ohledem na slavjanské živly roku 1841 konanou*, Praga, 1862, p. 83.

Codificarea limbii literare realizată de Štúr rezolva mai multe probleme: unirea diferitelor structuri sociale într-o mișcare națională, se elimină astfel acuzele de trădare ale maghiarilor pentru alegerea limbii cehe, se atenuau disputele între cele două confesiuni și în același timp și cel mai important se încerca astfel câștigarea suportului maselor pentru programul național.

În 1844 “šturovištii” pun bazele societății Tatrín care reunea atât intelectualitatea catolică cât și pe cea protestantă și care își propunea după modelul Maticé česká să susțină viața națională și culturală slovacă. Din lipsa fondurilor societatea a fost dizolvată în 1848, rezultatele ei fiind destul de slabe pentru că a reunit abia 100 de persoane²⁰.

La 1848 marea masă a slovacilor era indiferentă la sloganurile naționale. Štúr și prietenii săi între care se remarcă J.M. Hurban și M.M. Hodža au susținut autonomia Slovaciei, într-o primă fază în cadrul Ungariei apoi după radicalizarea revoluției maghiare ca regat separat al Imperiului Habsburgic. Majoritatea catolicilor au rămas în afara conflictului iar alții precum liderul bisericii luterane, Seberini, i-au susținut pe maghiari. Totuși cu ajutor financiar ceh și croat s-au format mai multe unități de voluntari slovace care au luptat alături de armatele austriece împotriva maghiarilor iar unii dintre intelectualii care au luat direct parte la lupte au fost executați de unguri.

Singurul rezultat notabil al revoluției este rezolvarea problemei limbii literare. În octombrie 1851 la Bratislava adepții limbii codificate de Bernolák și cei ai lui Štúr au ajuns la o înțelegere iar în 1852 Martin Hattala publică o gramatică concisă a noii limbi slovace revizuite care se va răspândi repede printre slovaci.

IV. Concluzii

Câteva lucruri trebuie menționate aici: începută în secolul al XVIII-lea mișcarea națională slovacă nu își găsește cu adevărat finalitatea decât în 1993 când se declară independența Slovaciei. O fază a agitației naționale care să cuprindă mase largi ale populației îi lipsește cu desăvârșire mișcării naționale slovace: în 1848 poporul nu era cu adevărat pregătit pentru așa ceva, în 1918 elitele au optat pentru unirea cu cehii – în mare parte conjunctura internațională nu le lăsa altă opțiune – iar în 1993 dezmembrarea Cehoslovaciei a fost una de comun acord. Ca majoritatea mișcărilor din această parte a Europei, perioada de până la 1848 a fost una de adevărată efervescență națională după care urmează ani de regres: mai mult ca orice alt popor, slovacii au fost puternic desnaționalizați și asta pentru că maghiarii nu au precupețit nici un efort pentru a-și asigura puterea măcar asupra acestor teritorii. Iar spre deosebire de români de exemplu care beneficiau de ajutorul și susținerea unui stat – Regatul de peste munți –, singurul ajutor la care puteau spera slovacii era cel de la cehi care se confruntau și ei cu destule probleme.

OANA INDRIEȘ

²⁰ Vezi Daniel Rapant, *Tatrín*, Martin, 1950.